

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет психології
Кафедра психології розвитку

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія середньої освіти

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма Середня освіта (географія)

Спеціальність A4 Середня освіта (за предметними спеціальностями)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні
кафедри психології розвитку
Протокол № 1 від 26 серпня
2025 р.

м. Івано-Франківськ – 2025

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Психологія середньої освіти
Викладач	Назарук Наталія Володимирівна
Контактний телефон викладача	+380674767343
Е-mail викладача	nataliia.nazaruk@cnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua
Консультації	упродовж семестру за встановленим розкладом на кафедрі, а здобувачам вищої освіти, які навчаються за індивідуальним графіком, можуть надаватися з використанням технологій дистанційного навчання.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Навчальна дисципліна «Психологія середньої освіти» призначена для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра спеціальності «Середня освіта (географія)» та спрямована на формування психологічної компетентності майбутніх учителів географії відповідно до вимог Нової української школи. Курс розкриває психологічні закономірності навчання, виховання і розвитку учнів закладів загальної середньої освіти з урахуванням вікових, індивідуальних та соціально-психологічних особливостей.</p> <p>Зміст дисципліни охоплює питання розвитку ключових умінь XXI століття, нових професійних ролей педагога, сучасних освітніх підходів, технологій навчання і виховання, мотивації, рефлексії, формувального оцінювання, соціально-емоційного навчання та психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу. Значна увага приділяється нейропсихологічним засадам навчання, гігієнічним вимогам до організації освітнього процесу, інклюзивному та недискримінаційному середовищу, впливу травми і стресу на розвиток дітей, розвитку емоційного інтелекту, резильєнтності та наданню першої психологічної допомоги. Практична складова дисципліни спрямована на формування вмій застосовувати психологічні знання в процесі викладання географії та створення безпечного й підтримувального освітнього середовища.</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	

Метою навчальної дисципліни «Психологія середньої освіти» є формування у здобувачів вищої освіти психологічної компетентності, необхідної для ефективної професійної діяльності в закладах загальної середньої освіти, зокрема здатності розуміти психологічні закономірності навчання, виховання і розвитку учнів, створювати безпечне, інклюзивне та психологічно комфортне освітнє середовище відповідно до вимог Нової української школи.

Цілями вивчення дисципліни є:

- сформувати у здобувачів освіти систему знань про психологічні основи освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти;
- розвинути здатність застосовувати психологічні підходи, методи та технології навчання і виховання у професійній діяльності вчителя географії;
- забезпечити усвідомлення ролі ключових умінь XXI століття та нових професійних ролей педагога в сучасному освітньому середовищі;
- сформувати навички використання формульованого оцінювання, рефлексії та мотиваційних технологій у навчальному процесі;
- ознайомити з нейропсихологічними засадами навчання, особливостями розвитку вищих психічних функцій та саморегуляції учнів;
- сформувати готовність до реалізації соціально-емоційного навчання, психосоціальної підтримки, недискримінаційного та інклюзивного підходів;
- розвинути здатність враховувати вплив стресу і травматичного досвіду на розвиток дітей та надавати базову психологічну допомогу в освітньому середовищі.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані завдання, педагогічні ситуації та практичні проблеми в професійно-педагогічній діяльності, що передбачають застосування теоретичних положень педагогіки, психології та методики навчання географії, характеризуються комплексністю та невизначеністю педагогічних умов організації навчально-виховного процесу у загальноосвітньому навчальному закладі.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, прийняття на цій основі адекватних рішень у професійній діяльності.

ЗК9. Здатність планувати та раціонально моделювати власну траєкторію навчання упродовж життя (навчання та самоосвіта), коригувати власну професійну діяльність в контексті основних професійних вимог до вчителя.

ЗК11. Здатність здійснювати дослідницьку та інноваційну діяльність, генерувати нові ідеї, творчо підходити до розв'язання освітніх та наукових проблем.

ЗК12. Здатність поважати погляди представників інших культур, цінувати різноманіття та мультикультурність, враховувати гендерний чинник при взаємодії у колективі.

ЗК13. Здатність орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя в Україні, дотримуватися у своїй діяльності моделей поведінки, які відповідають чинному законодавству України; слугувати зразком громадянина-патріота для учнів, батьків, колег.

ЗК14. Здатність самокритично оцінювати власну роботу, вдосконалювати та розвивати власні пізнавальні і творчі навички.

ЗК15. Здатність ефективного розв'язання освітніх проблем і ситуацій нестандартними способами.

ЗК16. Здатність застосовувати знання, уміння, цінності й досвід практичної діяльності у царині збереження здоров'я в освітньому середовищі основної і старшої школи та створення сприятливих психолого-педагогічних умов для формування здорового способу життя учнів.

Фахові компетентності:

ФК 1. Наявність системи наукових знань із дисциплін фундаментальної та професійної підготовки, здатність до їх застосування на практиці.

ФК 2. Здатність вільно оперувати фаховими поняттями і термінами для виконання професійних завдань.

ФК 4. Здатність розв'язувати широке коло проблем та задач шляхом розуміння їх фундаментальних основ, використання як теоретичних, так і експериментальних методів.

ФК 5. Здатність майбутнього вчителя (випускника) вирішувати стандартні та проблемні професійні завдання, які виникають в освітній практиці основної і старшої школи, на основі сформованих знань про теоретичні засади побудови змісту загальної географічної освіти, спроможність обґрунтовано обирати прийоми, засоби, технології, форми організації навчання, адекватні дидактичній ситуації.

ФК 7. Здатність застосовувати методи навчання, методичні прийоми, технології навчання, розвитку критичного мислення, мобільного навчання, компетентнісно-орієнтованого навчання з метою формування в учнів предметних компетентностей та ключових компетентностей до життя у суспільстві.

ФК 10. Здатність актуалізовувати та застосовувати комунікативні знання, навички, уміння, установки, здобутий досвід, а також особистісні індивідуально-психологічні якості задля успішного здійснення педагогічної комунікативної діяльності зі школярами, батьками, колегами.

Програмні результати навчання:

ПРН 8. Здатність критично осмислити основні теорії, принципи, методи та форми організації навчально-виховного процесу в основній і старшій школі.

ПРН 13. Здатність застосовувати сучасні методики та освітні технології, для забезпечення якості навчально-виховного процесу в середніх загальноосвітніх навчальних закладах.

ПРН 14. Здатність до організації виховного процесу в шкільних та позашкільних закладах освіти, здійснювати педагогічний супровід соціалізації та професійного самовизначення учнів, підготовки їх до свідомого вибору життєвого шляху.

5. Організація навчання			
Обсяг навчальної дисципліни (6 кредитів ЄКТС, 180 годин)			
Вид заняття		Загальна кількість годин	
лекції		24 год.	
практичні заняття		36 год.	
самостійна робота		120 год.	
Ознаки навчальної дисципліни			
Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
четвертий	014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)	другий	нормативний
Тематика навчальної дисципліни			
Тема		Кількість годин	
		Лекції	Практ. заняття
			Сам. роб.

<p>Тема 1. Вікові особливості психічного розвитку здобувачів середньої освіти</p> <p>Поняття вікової динаміки психічного розвитку. Основні підходи до періодизації розвитку (Л. Виготський, Ж. Піаже, Е. Еріксон)</p> <p>Психологічні особливості молодшого шкільного віку (6 – 10 років). Розвиток пізнавальних процесів. навчальна діяльність як провідна.</p> <p>Емоційно-вольова сфера молодших школярів. Формування саморегуляції, мотивації до навчання, шкільна адаптація.</p> <p>Психічний розвиток підлітків (10 – 14 років). Кризові явища, розвиток самосвідомості, роль спілкування з ровесниками.</p> <p>Когнітивні зміни у підлітковому віці. Перехід до формально-логічного мислення, критичність і рефлексія.</p> <p>Соціалізація та формування ідентичності підлітка. Вплив сім'ї, школи, групи однолітків, соціальних мереж.</p> <p>Психологічні особливості старшого шкільного віку (15 – 17 років). Світоглядне самовизначення, професійні наміри, ціннісні орієнтації.</p> <p>Емоційна зрілість і саморегуляція старшокласників. Стресостійкість, тривожність, підготовка до НМТ та життєвих виборів.</p> <p>Психолого-педагогічний супровід здобувачів середньої освіти. Роль шкільного психолога, вчителя та сім'ї у підтримці розвитку дитини.</p>	2		4
---	---	--	---

<p>Тема 2. Психологічні проблеми та виклики розвитку здобувачів середньої освіти</p> <p>Поняття психологічних труднощів у навчанні. Визначення психологічних труднощів та ризиків розвитку. Класифікація труднощів (когнітивні, емоційні, поведінкові, соціальні). Норма і відхилення у психічному розвитку школярів.</p> <p>Шкільна дезадаптація та її психологічні прояви. Поняття шкільної дезадаптації. Причини виникнення. Ознаки дезадаптації у молодших школярів, підлітків і старшокласників. Психологічні причини труднощів пристосування до вимог середньої школи та академічного навантаження.</p> <p>Психоемоційні стани учнів у навчальному процесі. Тривожність, страхи, фрустрація, агресія, емоційне вигорання учнів. Вікові особливості емоційного реагування. Вплив емоційного стану на навчальну діяльність. Психологічний аналіз екзаменаційного стресу, страху соціальної оцінки та публічних виступів.</p> <p>Навчальні перевантаження та шкільний стрес. Психологічна природа стресу. Навчальні навантаження як чинник психічного напруження. Екзаменаційний стрес, перевтома, хронічна втома учнів.</p> <p>Поведінкові труднощі учнів. Девіантна та адиктивна поведінка. Причини порушень дисципліни. Агресивна, тривожна, замкнена поведінка школярів. Психологічні передумови схильності до правопорушень, вживання психоактивних речовин та ігрової залежності.</p> <p>Акцентуації характеру в підлітковому віці. Прояви надмірного посилення окремих рис (демонстративність, гіпертимність, тривожність) та їхній вплив на поведінку.</p> <p>Екзистенційні кризи підлітковості. Пошук сенсу життя, формування ідентичності та проблема «втрати цілей» у навчанні.</p> <p>Психосоматичні розлади. Вплив хронічного навчального стресу на фізичне здоров'я учнів (втома, головний біль, тривожні стани).</p> <p>Інтернет-безпека та цифрова залежність. Виклики віртуального середовища, вплив соціальних мереж на самооцінку та формування «кліпового мислення».</p> <p>Проблеми самооцінки та образу тіла. Психологічні</p>	2		4
--	---	--	---

<p>труднощі сприйняття власної зовнішності в період інтенсивного статевого дозрівання.</p> <p>Емоційне вигорання учнів. Ознаки когнітивного та емоційного виснаження внаслідок надмірної конкуренції та підготовки до тестувань.</p> <p>Психологічна стійкість (резильєнтність). Чинники формування здатності учнів долати життєві кризи та відновлюватися після стресових подій. Формування стресостійкості та навичок саморегуляції.</p> <p>Фактори ризику психічного розвитку. Індивідуальні, сімейні, соціальні та шкільні фактори ризику. Вплив сімейного виховання, соціального середовища та освітніх умов.</p> <p>Профілактика та корекція психологічних проблем учнів. Основні напрями профілактичної роботи. Психологічна підтримка учнів.</p>			
--	--	--	--

<p>Тема 3. Навчальна мотивація та навчальна діяльність учнів середньої школи</p> <p>Поняття навчальної мотивації. Структура, види (внутрішня / зовнішня) та ієрархія мотивів у підлітковому віці.</p> <p>Вікова динаміка мотивації. Трансформація пізнавальних інтересів та перехід від орієнтації на оцінку до орієнтації на зміст навчання.</p> <p>Вплив потреби в афіліації (спілкуванні) та соціального статусу в групі на ставлення до навчання.</p> <p>Психологічна структура діяльності. Мета, засоби, дії та операції навчальної діяльності в середній школі.</p> <p>Суб'єктність учня. Психологічні умови переходу учня від об'єкта педагогічного впливу до активного суб'єкта самоосвіти.</p> <p>Чинники демотивації. Аналіз причин зниження навчальної активності (криза підліткового віку, монотонність, дидактогенія).</p> <p>Формування навчальної рефлексії. Розвиток здатності підлітка аналізувати власні інтелектуальні операції та способи дії.</p> <p>Ситуація успіху як метод. Психологічні механізми стимулювання впевненості та подолання страху невдач.</p> <p>Оцінювання та самооцінка. Роль змістового зворотнього зв'язку у формуванні адекватної самооцінки та локусу контролю.</p> <p>Навчальна мотивація в контексті вибору майбутнього життєвого шляху в старшому підлітковому віці.</p>	2		4
--	---	--	---

<p>Тема 4. Психологія міжособистісних відносин у шкільному середовищі</p> <p>Структура шкільного колективу. Психологічні особливості формальних (клас) та неформальних груп в освітньому просторі.</p> <p>Соціометричний статус учня. Поняття лідерства, «зірок», «прийнятих» та «ізольованих» учнів; чинники впливу на популярність.</p> <p>Психологія педагогічного спілкування. Стили взаємодії вчителя (авторитарний, демократичний, ліберальний) та їхній вплив на клімат у класі.</p> <p>Групова динаміка. Етапи формування учнівського колективу, явища конформізму, групового тиску та згуртованості.</p> <p>Конфлікти в школі. Типологія конфліктів (учень-учень, учень-вчитель, вчитель-батьки) та психологічні стратегії їхнього розв'язання.</p> <p>Булінг, кібербулінг та мобінг. Психологічний профіль учасників (агресор, жертва, спостерігач) та методи превенції цькування.</p> <p>Психологічна атмосфера. Поняття соціально-психологічного клімату та його діагностика в учнівському середовищі.</p> <p>Емпатія та толерантність. Розвиток навичок ненасильницького спілкування та інклюзивна культура відносин.</p> <p>Психологічні механізми та ефекти соціальної стереотипізації у спілкуванні. Природа та функції стереотипів. Вплив когнітивних спотворень (ефект ореолу, ефект первинності) на сприйняття особистості. Психологічні бар'єри комунікації: упередження, етнічні та професійні стереотипи. Стратегії дестереотипізації та формування навичок толерантної взаємодії в освітньому середовищі.</p> <p>Міжособистісна дистанція. Психологічні межі у взаємодії суб'єктів освітнього процесу та культура педагогічного такту.</p> <p>Соціально-психологічний тренінг. Роль активних методів навчання у корекції відносин та розвитку комунікативної</p>	2		4
--	---	--	---

КОМПЕТЕНТНОСТІ.

--	--	--	--

<p>Тема 5. Нейропсихологічний підхід в освіті</p> <p>Сучасні тенденції розвитку нейропсихології в освіті. Впровадження нейродидактики, цифрові технології в нейропсихологічній корекції та персоналізований підхід.</p> <p>Мозкові механізми вищих психічних функцій (ВПФ). Локалізація та системна організація уваги, пам'яті, мовлення та мислення у корі головного мозку.</p> <p>Концепція трьох блоків мозку (за О. Лурією). Енергетичний блок, блок прийому / переробки інформації та блок програмування та контролю.</p> <p>Дозрівання префронтальної кори. Нейробіологічні причини труднощів планування у підлітковому віці.</p> <p>Феномен нейропластичності. Механізми створення нових нейронних зв'язків під впливом інтенсивного навчання. Здатність мозку змінювати структуру під впливом нового досвіду, роль повторення та емоційного залучення.</p> <p>Міжпівкульна взаємодія та асиметрія. Роль мозолистого тіла у координації логічного та образного мислення. Психологічна специфікація лівої та правої півкуль, поняття індивідуального латерального профілю. Вплив асиметрії мозку на поведінку і навчання. Відмінності у стратегіях переробки інформації, емоційному реагуванні та когнітивних стилях учнів. Створення середовища, що стимулює розвиток обох півкуль, збалансоване навантаження. Діагностика функціональної асиметрії. Огляд експрес-методів визначення провідної руки, ока та вуха в умовах школи. Вправи на розвиток міжпівкульної взаємодії та самоконтролю. Практичне застосування методів освітньої кінезіології (брейн-джим) та нейроігор у навчальному процесі. Використання технології BBL.</p> <p>Нейропсихологія мотивації. Роль дофамінової системи винагороди та передбачення успіху в активізації пізнання. Нейробіологічні механізми мотивації, як очікування успіху впливає на виділення нейромедіаторів.</p> <p>Нейропсихологія уваги та пам'яті. Нейропсихологічні механізми фільтрації інформації та подолання когнітивного перевантаження.</p> <p>Сенсорна інтеграція. Вплив мультимодального сприйняття (зір, слух, рух) на ефективність засвоєння навчального матеріалу.</p>	2		4
---	---	--	---

<p>Лімбічна система та емоційний інтелект. Вплив стресу та афективних станів на блокування когнітивних процесів.</p> <p>Нейропсихологічний аналіз труднощів. Природа дислексії, дисграфії та РДУГ як наслідок особливостей функціонування мозку.</p> <p>Нейродидактика в класі. Проектування уроку з урахуванням біоритмів, циклів активності та потреби у нейростимуляції.</p> <p>Нейропсихологічні чинники успішного навчання. Аналіз компонентів (довільна регуляція, просторове сприйняття, нейродинаміка), що впливають на якість засвоєння знань.</p>			
---	--	--	--

<p>Тема 6. Ключові вміння XXI століття та нові професійні ролі педагога</p> <p>Поняття та структура ключових умінь XXI століття. Аналіз концепції «4К» (критичне мислення, креативність, комунікація, командна робота). Психологічна готовність до навчання протягом життя (lifelong learning).</p> <p>Психологічні основи розвитку критичного мислення. Когнітивні операції як фундамент аналітичного підходу до інформації. Роль критичного мислення у деконструкції медіа-стереотипів та фейкових новин у сучасному просторі.</p> <p>Співпраця та комунікація як соціально-психологічні навички. Механізми ефективної взаємодії в групі. Психологія емпатії та активного слухання як інструментів побудови конструктивного діалогу.</p> <p>Креативність як чинник особистісного та навчального розвитку. Психологічні передумови дивергентного мислення. Подолання внутрішніх бар'єрів та інтелектуальної ригідності підлітків.</p> <p>Цифрова грамотність та її психологічні аспекти. Цифрова грамотність та її психологічні аспекти. Вплив віртуального середовища на самосвідомість особистості. Психологічні ризики та переваги використання цифрових інструментів у освіті.</p> <p>Роль учителя у формуванні ключових умінь учнів. Вчитель як приклад (role model) володіння м'якими навичками (soft skills). Стратегії стимулювання пізнавальної активності та самостійності.</p> <p>Трансформація ролі вчителя в умовах Нової української школи. Перехід від репродуктивної моделі навчання до людиноцентрованої парадигми. Зміна функціональних обов'язків педагога в сучасному освітньому просторі.</p> <p>Педагог як фасилітатор, тьютор, коуч, ментор. Психологічний зміст нових професійних ролей. Відмінності у стратегіях підтримки та супроводу індивідуальної освітньої траєкторії учня.</p> <p>Психологічна готовність педагога до змін. Внутрішні ресурси адаптації до інновацій. Подолання опору нововведенням та розвиток професійної гнучкості.</p> <p>Педагогічна взаємодія та партнерство з учнями і батьками.</p>	2		4
---	---	--	---

<p>Психологічні засади педагогіки партнерства. Побудова довіри та спільна відповідальність за результати навчання.</p>			
<p>Професійна ідентичність та емоційна стійкість педагога. Структура професійного самоусвідомлення. Профілактика емоційного вигорання та методи збереження психологічного здоров'я в професійній діяльності.</p>			

<p>Тема 7. Психологія сприйняття простору та формування еко-ідентичності здобувачів освіти</p> <p>Психологія просторового сприйняття. Механізми декодування географічного простору підлітками. Функція тім'яної частки кори головного мозку у побудові ментальних карт.</p> <p>Когнітивні бар'єри у роботі з картографічним матеріалом. Феномен топографічної дезорієнтації. Психологічна допомога учням у подоланні страху перед абстрактними символами.</p> <p>Розвиток просторового інтелекту. Методи стимуляції візуально-просторового мислення засобами географічних завдань.</p> <p>Сенсорна психологія. Вплив полімодального сприйняття (візуального, аудіального, тактильного) на формування цілісного образу території.</p> <p>Психологія «почуття місця». Прив'язаність до локального ландшафту як фундамент розвитку особистості підлітка.</p> <p>Концепція еко-ідентичності. Психологічні етапи інтеграції особистості в екосистему. Зміна парадигми антропоцентризму на екоцентризм.</p> <p>Еко-тривожність у підлітковій психології. Вплив кліматичних змін на стресостійкість. Стратегії психологічної підтримки учнів під час обговорення глобальних проблем.</p> <p>Психологічні моделі екологічної поведінки. Аналіз розриву між екологічною обізнаністю та реальними діями (модель КАР: знання – ставлення – поведінка).</p> <p>Психологія екологічної відповідальності: роль позитивного підкріплення та групової динаміки у закріпленні сталих еко-звичок.</p> <p>Професійна позиція вчителя як фасилітатора. Психологічні аспекти трансляції еко-цінностей та етики взаємодії з довкіллям.</p>	2		4
---	---	--	---

<p>Тема 8. Сучасні технології навчання та виховання в середній освіті</p> <p>Поняття та класифікація освітніх технологій. Дефініція освітньої технології в сучасній педагогічній психології. Системний підхід до класифікації: за рівнем застосування, філософською основою та провідним фактором психічного розвитку.</p> <p>Психологічні засади сучасних технологій навчання. Концептуальні положення розвивального, особистісно орієнтованого та компетентнісного навчання. Психологічна відповідність технологій віковим потребам учнів середньої школи.</p> <p>Активні та інтерактивні методи навчання. Психологія взаємодії в системі «учитель-учень» та «учень-учень». Класифікація методів: дискусійні, ігрові, тренінгові. Групова динаміка під час інтерактивної роботи.</p> <p>Проектна та дослідницька діяльність учнів. Психологічні механізми розвитку самостійності та критичного мислення через метод проектів. Етапи психологічного супроводу дослідницької діяльності підлітків.</p> <p>Використання цифрових технологій у навчальному процесі. Вплив цифровізації на когнітивні процеси (пам'ять, увагу, мислення). Психологічна безпека в цифровому освітньому просторі та цифрова гігієна.</p> <p>Психологічні основи виховання особистості. Виховання як процес інтеріоризації суспільних цінностей. Внутрішні та зовнішні чинники формування моральної свідомості та поведінки.</p> <p>Сучасні виховні технології в закладах освіти. Технології створення ситуації успіху, колективної творчої справи та медіації. Використання виховного потенціалу географії для розширення світогляду.</p> <p>Формування ціннісних орієнтацій учнів. Психологічна структура ціннісної сфери підлітка. Робота з етнічними та соціальними стереотипами як складова формування толерантності та гуманістичних цінностей.</p> <p>Роль класного керівника у виховному процесі. Психологічні аспекти управління класом. Педагогічний авторитет та стилі керівництва учнівським колективом. Вчитель як модератор ціннісних дискусій.</p> <p>Виховне середовище як чинник розвитку особистості. Структура та компоненти освітнього середовища. Створення психологічно безпечного та стимулюючого простору для самореалізації кожного учня.</p>	2		4
<p>Тема 9. Таксономія цілей Б. Блума та емпіричне навчання за Д. Колбом</p> <p>Сутність і структура таксономії цілей Б. Блума. Історія виникнення та логіка побудови ієрархічної моделі освітніх</p>	2		4

<p>цілей. Рівні засвоєння знань: від простого відтворення до критичного аналізу та створення власного продукту.</p> <p>Когнітивний, афективний і психомоторний домени.</p> <p>Характеристика сфер розвитку особистості у навчанні.</p> <p>Формулювання навчальних цілей і результатів.</p> <p>Використання активних дієслів для визначення очікуваних результатів. Конкретизація цілей згідно зі SMART-критеріями.</p> <p>Використання таксономії в плануванні уроку. Побудова логічної структури заняття з поступовим підвищенням когнітивної складності завдань.</p> <p>Значення таксономії для формувального оцінювання.</p> <p>Співвідношення рівнів Блума з критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів.</p> <p>Поняття та психологічні засади емпіричного навчання.</p> <p>Теорія досвідного навчання як основа сучасної освітньої парадигми. Взаємозв'язок між безпосереднім досвідом та інтелектуальним розвитком.</p> <p>Цикл навчання за Д. Колбом. Етапи трансформації досвіду: конкретний досвід, рефлексивне спостереження, абстрактна концептуалізація та активне експериментування.</p> <p>Стилі навчання учнів. Психологічна характеристика основних типів: «активісти», «мислителі», «теоретики» та «прагматики».</p> <p>Застосування емпіричного навчання в шкільній практиці.</p> <p>Методи організації лабораторних, практичних та польових робіт з географії на основі циклу Колба.</p> <p>Роль рефлексії у навчальному процесі. Психологічні механізми усвідомлення власного навчального поступу.</p> <p>Техніки групової та індивідуальної рефлексії наприкінці заняття.</p>			
--	--	--	--

<p>Тема 10. Стратегії та інструменти формувального оцінювання в середній школі</p> <p>Концептуальна різниця між підсумковим та формувальним оцінюванням. Оцінювання результату навчання проти оцінювання в процесі навчання; зміна ролі вчителя та учня.</p> <p>П'ять стратегій формувального оцінювання. Огляд базових принципів за Д. Вільямом (прояснення цілей, дискусії, зворотний зв'язок, взаємонавчання, автономія учня).</p> <p>Спільне проектування критеріїв успіху. Психологічне значення залучення учнів до розробки критеріїв оцінювання завдань для підвищення їхньої відповідальності.</p> <p>Техніки прояснення цілей навчання. Методики «Я знаю...», «Я можу...», «Я розумію...» як інструменти фокусування уваги учнів на очікуваних результатах.</p> <p>Конструктивний зворотний зв'язок (Фідбек). Правила надання «якісного» відгуку (своєчасність, конкретність, орієнтація на дію); відмова від оціночних суджень на користь коментарів.</p> <p>Інструменти швидкої діагностики в класі. Практичне використання методів «Світлофор», «Сигнали рукою», «Вихідні квитки» для миттєвого вимірювання рівня розуміння матеріалу.</p> <p>Техніки ефективного опитування. Мистецтво ставити відкриті запитання та витримувати «часу на очікування» (Wait time) для стимуляції глибокого мислення.</p> <p>Розвиток навичок самооцінювання. Психологічні методи формування здатності учня критично аналізувати власну роботу та визначати наступні кроки для покращення.</p> <p>Взаємооцінювання як форма соціального навчання. Стратегія «Дві зірки і побажання»; розвиток емпатії та вміння надавати етичну коректну підтримку однокласникам.</p> <p>Цифрові інструменти формувального оцінювання. Використання онлайн-платформ (Mentimeter, Kahoot, Quizizz, Padlet) для візуалізації прогресу та збору швидкого фідбеку.</p>	2		4
---	---	--	---

<p>Тема 11. Вплив травми на розвиток дітей</p>	2		4
<p>Поняття психологічної травми та її види. Гостра травма (одиночна подія) та кумулятивна (хронічна) травма. Поняття "травма розвитку" та її відмінність від ПТСР.</p> <p>Нейробиологія травми. Вплив кортизолу та адреналіну на мозок. Гіперактивність мигдалеподібного тіла (амигдали) та пригнічення роботи гіпокампу (пам'ять) і префронтальної кори (логіка).</p> <p>Порушення когнітивної сфери. Труднощі з концентрацією уваги, погіршення робочої пам'яті та здатності до абстрактного мислення як прямий наслідок перебування в стані "виживання".</p> <p>Емоційна дизрегуляція. Феномен "вікна толерантності"; схильність до гіперактивації (агресія, паніка) або гіпоактивації (дисоціація, замкненість, "завмирання").</p> <p>Вплив на прив'язаність та довіру. Деформація базової довіри до світу. Труднощі у побудові стосунків з учителями та однолітками; страх перед новими соціальними контактами.</p> <p>Зміни в образі "Я". Формування негативної самооцінки, почуття провини, сорому та втрата відчуття власної ефективності в навчанні.</p> <p>Поведінкові прояви травми в класі. Імпульсивність, опозиційна поведінка, порушення дистанції або, навпаки, надмірна слухняність як стратегії адаптації до небезпеки.</p> <p>Травма та соматизація. Фізичні симптоми (головний біль, розлади травлення, втома) як вираження прихованого психологічного болю дитини.</p> <p>Концепція посттравматичного зростання. Умови, за яких дитина може не лише відновитися, а й набути нових психологічних якостей та стійкості (резильєнтності).</p> <p>Принципи травма-інформованого викладання. Створення безпечного простору, передбачуваність рутини, уникнення ретравматизації та акцент на сильних сторонах учня. Розуміння впливу психотравмуючих подій на поведінку дитини; принципи створення безпечного та передбачуваного середовища в класі.</p>			

<p>Тема 12. Соціально-емоційне навчання та психосоціальна підтримка в освітньому середовищі</p>	2		4
<p>Концепція SEL (Social and Emotional Learning). П'ять базових компетенцій за моделлю CASEL: самоусвідомлення, самокерування, соціальна обізнаність, навички взаємодії та відповідальне прийняття рішень.</p>			
<p>Нейробиологія емоцій. Як емоційний стан впливає на когнітивні процеси; роль мигдалеподібного тіла та префронтальної кори у регуляції стресу під час навчання.</p>			
<p>Розвиток емоційного інтелекту (EQ). Техніки розпізнавання власних емоцій та емоцій інших («Колесо емоцій» Плутчика, «Вимірювач настрою»); розширення емоційного словника учнів.</p>			
<p>Навички саморегуляції та стресостійкості. Практичне застосування дихальних вправ, технік заземлення та майндфулнес (усвідомленості) в освітньому процесі.</p>			
<p>Психосоціальна підтримка (ПСП) в школі. Рівні надання підтримки (піраміда МПК); роль вчителя як першої ланки допомоги та межі його професійної компетенції.</p>			
<p>Емпатія та ненасильницьке спілкування (ННС). Навчання учнів висловлювати потреби без конфліктів за методикою Маршалла Розенберга (спостереження, почуття, потреби, прохання).</p>			
<p>Побудова позитивного мікроклімату. Техніки командного згуртування, «ранкові кола» та створення ритуалів класу, що сприяють почуттю приналежності.</p>			
<p>Розвиток соціальної відповідальності та лідерства. Залучення учнів до волонтерства, проєктної діяльності та вирішення соціально значущих проблем.</p>			
<p>Профілактика професійного вигорання вчителя. Турбота про власний психоемоційний стан як передумова ефективної підтримки учнів; розвиток особистої резильєнтності.</p>			

<p>Тема 13. Методологічні та нормативні засади психології середньої освіти</p> <p>1. Психологія середньої освіти як наукова дисципліна. Визначення об'єкта та предмета психології освіти. Місце дисципліни в системі людинознавства. Основні завдання курсу: вивчення психологічних закономірностей навчання, виховання та розвитку особистості в умовах загальноосвітньої школи.</p> <p>2. Структура сучасної освітньої психології. Аналіз трьох ключових компонентів: психологія навчання (когнітивні процеси), психологія виховання (формування цінностей та особистості) та психологія вчителя (професійна ідентичність та вигорання).</p> <p>3. Методологічні підходи в психології освіти. Розгляд основних підходів: системний, суб'єктно-діяльнісний, особистісно орієнтований, аксіологічний (ціннісний) та компетентнісний.</p> <p>4. Нормативно-правова база психологічного супроводу. Огляд ключових документів: Закон України «Про освіту», Закон «Про систему охорони психічного здоров'я в Україні», вивчення структури Державного стандарту базової середньої освіти; ознайомлення зі змістом освітньої програми «Освіта 4.0: український світанок»; аналіз Основних орієнтирів виховання учнів 1–11 класів; Положення про психологічну службу. Психологічні аспекти Концепції Нової української школи. Перехід від «знаннєвої» парадигми (накопичення фактів) до «компетентнісної» (здатність застосовувати знання та керувати емоціями). Права та обов'язки вчителя у сфері збереження ментального здоров'я учнів.</p> <p>5. Методи психолого-педагогічних досліджень. Інструментарій, яким має володіти сучасний вчитель: спостереження, бесіда, анкетування, соціометрія. Правила проведення діагностики в класі, щоб не зашкодити дитині. Принципи гуманізації та демократизації освіти. Психологічний аналіз авторитарного та демократичного стилів викладання. Вплив особистості вчителя на психологічний клімат у колективі та академічну успішність учнів.</p> <p>6. Психологічна безпека освітнього середовища. Критерії безпечного середовища: відсутність психологічного насильства, можливість самовираження, підтримка з боку дорослих. Роль вчителя у створенні «простору довіри».</p> <p>7. Професійна етика та деонтологія. Етичні дилеми в роботі педагога: конфіденційність, межі втручання в особисте життя сім'ї учня, об'єктивність оцінювання. Психологічна дистанція між вчителем та учнем.</p> <p>8. Сучасні виклики методології освіти. Вплив глобалізації</p>	2	4
--	---	---

<p>та цифровізації на психічний розвиток. Психологічні наслідки навчання в умовах кризи (війна, пандемія) та необхідність адаптації методологічних підходів до нових реалій.</p>			
<p>Тема 14. Недискримінаційний підхід та психологія інклюзивної взаємодії.</p> <p>1.Філософія та методологія інклюзії. Перехід від медичної моделі (дитина як «діагноз») до соціальної моделі (дитина як особистість, а бар'єри — у середовищі). Психологічні переваги інклюзивної освіти для дітей з нормотиповим розвитком.</p> <p>2.Законодавче забезпечення та недискримінація. Аналіз поняття «пряма» та «непряма» дискримінація в освіті. Психологічний зміст принципу «розумного пристосування» та універсального дизайну в навчанні (UDL).</p> <p>3.Психологія стереотипів та упереджень. Механізми виникнення стигми. Як «ярлики» впливають на самооцінку учня та його когнітивні здібності. Робота вчителя з власними прихованими упередженнями.</p> <p>4.Особливості когнітивної та емоційної сфери дітей з ООП. Психологічна характеристика основних нозологій: розлади аутичного спектра (РАС), порушення зору/слуху, затримка психічного розвитку, синдром дефіциту уваги (СДУГ).</p> <p>5.Диференціація та адаптація навчального матеріалу. Психологічне обґрунтування модифікації завдань. Як спростити форму, не втрачаючи змісту. Використання візуальної підтримки та альтернативних методів комунікації (PECS, піктограми).</p> <p>6. Команда супроводу: психологія професійної взаємодії. Ролі та межі відповідальності: вчитель, асистент вчителя, практичний психолог, батьки. Технології розв'язання конфліктів усередині мультидисциплінарної команди.</p> <p>7. Формування інклюзивної культури в учнівському колективі. Методики підготовки класу до появи дитини з особливими потребами. «Уроки доброти» та рольові ігри для розвитку емпатії та толерантності серед однолітків.</p> <p>8. Психологічний супровід сімей, що виховують дітей з ООП. Стадії прийняття діагнозу батьками. Особливості консультування та побудови партнерських стосунків. Психологічна підтримка батьків як запорука успіху дитини.</p> <p>9. Соціалізація та подолання ізоляції. Психологічні техніки залучення дитини з ООП до позакласної діяльності. Робота з феноменом «соціальної самотності» в інклюзивному класі.</p> <p>10. Психологія інклюзії в польових умовах. Як</p>		2	

<p>психологічно готувати та супроводжувати дітей з ООП під час екскурсій чи практичних робіт на місцевості.</p> <p>11. Професійна стійкість вчителя в інклюзивному середовищі. Профілактика емоційного вигорання в умовах високої відповідальності та інклюзивних викликів. Навички саморефлексії та пошук ресурсів для професійного зростання.</p>			
<p>Тема 15. Теорія поколінь. Покоління Z, Альфа та ШІ</p> <p>1. Фундамент теорії поколінь Н. Штрауса та Н. Хоува Психологічна концепція циклічності поколінь. Як історичні події, економіка та технології формують колективний «світоглядний код» людей, народжених в один період.</p> <p>2. Покоління Z (Зумери): Психологічний портрет Особливості дітей, народжених приблизно з 1997 по 2012 рік. Пріоритет ментального здоров'я, індивідуалізм, соціальна активність та вроджена цифрова грамотність.</p> <p>3. Покоління Альфа: Перші діти епохи ШІ Психологічні особливості дітей, народжених після 2010–2012 років. Screen-time як частина ідентичності. Чому для них не існує кордону між реальним та віртуальним світами.</p> <p>4. Кліпове мислення та когнітивні трансформації Психологія сприйняття інформації: швидка швидкість обробки при зниженні глибини занурення. Як адаптувати подачу навчального матеріалу під «короткий фокус» сучасного учня.</p> <p>5. Трансформація авторитету вчителя Чому традиційна ієрархія більше не працює? Перехід від моделі «вчитель — носій істини» до моделі «вчитель — експерт, партнер, ментор». Психологія завоювання довіри у покоління Z та Альфа.</p> <p>6. Гейміфікація як природний спосіб навчання Психологічні причини успіху ігрових механік. Дофамінова петля зворотного зв'язку: чому «рівні» та «нагороди» в навчанні мотивують сучасних дітей сильніше за традиційні оцінки.</p> <p>7. Штучний інтелект як партнер Психологія взаємодії людини з нейромережами. Як ШІ змінює процеси мислення: від пошуку інформації до делегування інтелектуальних завдань. Ризики інтелектуальної лінії та можливості персоналізації.</p> <p>8. Емоційна крихкість та «цифровий детокс» Феномен FOMO (страх пропустити щось важливе) та постійний стрес від соціальних мереж. Психологічна роль вчителя у навчанні учнів цифровій гігієні та регуляції екранного часу.</p> <p>9. Соціальна взаємодія в цифрову епоху Зміна паттернів спілкування: чому учням легше написати,</p>		2	4

<p>ніж зателефонувати чи сказати особисто. Проблема розвитку емпатії в умовах текстових та візуальних інтерфейсів.</p> <p>10. Прогнозування освітніх запитів майбутнього Які навички будуть психологічно важливими для «альфа» у 2030-х роках? Гнучкість (resilience), критичне мислення та здатність до постійного перенавчання (Lifelong Learning).</p>			
<p>Тема 16. Нейропсихологія та нейрогімнастика</p> <p>1. Мозок як орган навчання: концепція трьох блоків</p> <p>Вивчення теорії О. Лурії: енергетичний блок (тонус), блок прийому та переробки інформації, блок програмування та контролю. Як дефіцит у кожному блоці проявляється у навчанні.</p> <p>2. Функціональна асиметрія мозку та індивідуальність</p> <p>Психологічні особливості «лівопівкульних» (логіків) та «правопівкульних» (образників) учнів. Міф про повну домінацію та реальність міжпівкульної взаємодії для успішного навчання.</p> <p>3. Нейропластичність: мозок, що змінюється</p> <p>Психологічне значення здатності мозку створювати нові нейронні зв'язки під впливом досвіду. Роль повторення та емоційного забарвлення у зміцненні синаптичних контактів.</p> <p>4. Нейропсихологічні причини труднощів у навчанні</p> <p>Аналіз природи дислексії (порушення читання), дисграфії (письма) та дискалькулії (рахунку). Розуміння того, що це не лінь, а специфіка функціонування окремих ділянок кори.</p> <p>5. Сенсорна інтеграція в освітньому процесі</p> <p>Як мозок обробляє сигнали від органів чуття. Роль вестибулярної та пропріоцептивної систем у здатності дитини спокійно сидіти за партою та фокусувати увагу.</p> <p>6. Нейрогімнастика (Brain Gym): теорія та механізми</p> <p>Психологічний вплив спеціальних вправ на когнітивні функції. Як перехресні рухи активують мозочок та покращують координацію між півкулями.</p> <p>7. Розвиток виконавчих функцій (Executive Functions)</p>		2	4

<p>Психологія саморегуляції: робоча пам'ять, когнітивна гнучкість та гальмівний контроль. Чому підліткам важко планувати свій час з точки зору дозрівання префронтальної кори.</p> <p>8. Нейропедагогіка: побудова уроку з урахуванням роботи мозку</p> <p>Принцип «мозко-дружнього» навчання: оптимальні інтервали для засвоєння інформації (20-хвилинок), роль фізичної активності та води для когнітивної продуктивності.</p> <p>9. Вплив стресу на архітектуру мозку</p> <p>Як кортизол блокує роботу гіпокампу (пам'яті). Психологічні стратегії виведення дитини зі стану «бийся або біжи» для повернення до раціонального навчання.</p> <p>10. Профілактика когнітивних спотворень та перевантажень</p> <p>Як уникати «когнітивного тупика». Використання технік візуалізації та ментальних карт (Mind Maps) як інструментів, що відповідають природній структурі мозку.</p>			
<p>Тема 17. Гігієна навчання та профілактика перевтоми</p> <p>1. Психофізіологія розумової працездатності</p> <p>Поняття працездатності як динамічного стану. Фази працездатності протягом уроку та навчального дня: втягування, оптимальне функціонування, фаза компенсованої втоми та декомпенсація.</p> <p>2. Вікові норми навчального навантаження</p> <p>Психологічне та фізіологічне обґрунтування тривалості уроків та перерв для різних вікових груп. Ризики інтенсифікації навчання та «перевантаженого» розкладу.</p> <p>3. Психологія втоми та перевтоми</p> <p>Розмежування понять: втома як природна реакція та перевтома (кумулятивний ефект) як патологічний стан. Ознаки когнітивного виснаження: розсіяність, дратівливість, зниження швидкості реакції.</p> <p>4. Роль біоритмів у навчальному процесі</p>		2	4

<p>Врахування хронотипів учнів («жайворонки», «сови»). Психологічна ефективність навчання в різні періоди доби та вплив сезонності на когнітивну активність.</p> <p>5. Гігієна цифрового навчання</p> <p>Норми екранного часу та психологічні наслідки його перевищення. Вплив «синього світла» на виділення мелатоніну та якість сну підлітка. Профілактика сенсорного перевантаження.</p> <p>6. Сон як фундамент консолідації пам'яті</p> <p>Психологічне значення здорового сну для переведення інформації з короткочасної пам'яті в довгочасну. Наслідки дефіциту сну для емоційної регуляції та поведінки учня.</p> <p>7. Психологія навчального простору (ергономіка)</p> <p>Вплив кольору стін, освітлення, шуму та температури на концентрацію уваги. Психологічне зонування класної кімнати: місця для активної роботи та зони психологічного розвантаження.</p> <p>8. Режим харчування та питний режим</p> <p>Зв'язок рівня глюкози в крові з вольовими зусиллями та самоконтролем. Роль гідратації у підтримці швидкості нейронних процесів.</p> <p>9. Динамічні паузи та зміна видів діяльності</p> <p>Психологічне обґрунтування переключення уваги. Як короткі фізичні вправи допомагають «скинути» ментальну напругу та запобігти застійним процесам у корі головного мозку.</p> <p>10. Культура відпочинку та «право на байдикування»</p> <p>Формування в учнів навички якісного відновлення. Боротьба з токсичною продуктивністю: чому мозок потребує періодів пасивного режиму роботи (Default Mode Network) для творчості та саморефлексії.</p>			
--	--	--	--

<p>Тема 18. Дистанційне навчання: психологія цифрової взаємодії</p> <p>1. Специфіка сприйняття інформації в онлайн-середовищі Психологічні відмінності між «живим» та екранним навчанням. Ефект «плоского зображення» та зниження концентрації уваги. Особливості візуального та аудіального навантаження під час відеоконференцій.</p> <p>2. Феномен «Zoom-втоми» (Zoom Fatigue) Психологічні причини виснаження від відеодзвінків: постійний зоровий контакт, затримка сигналу, відсутність невербальних підказок та необхідність бачити власне відображення.</p> <p>3. Психологія соціальної присутності в цифровій мережі Як створити відчуття спільності, коли учні знаходяться фізично окремо. Роль аватарів, включених камер та активного чату у формуванні групової ідентичності.</p> <p>4. Трансформація мотивації в умовах «домашнього» навчання Психологічні труднощі самоорганізації. Чому зникає зовнішній контроль школи і як допомогти учню розвинути внутрішній локус-контроль (відповідальність) у дистанційному форматі.</p> <p>5. Невербальна комунікація в цифровому просторі Обмеженість жестів, міміки та пантоміміки. Як вчителю компенсувати дефіцит невербаліки за допомогою інтонації, емодзі та чіткої структури мовлення.</p> <p>6. Кіберпсихологія та етика цифрової взаємодії (Netiquette) Правила культури спілкування в месенджерах та на освітніх платформах. Психологічні межі: час відповіді, формат повідомлень, повага до приватного простору вчителя та учня.</p> <p>7. Ефект цифрової розгальмованості Чому в інтернеті учні можуть поводитися сміливіше або</p>	2	4
--	---	---

<p>агресивніше, ніж у класі. Профілактика кібербулінгу та роль модерації у підтримці безпечного середовища.</p> <p>8. Психологічні бар'єри технічного характеру</p> <p>Вплив нестабільного інтернету або відсутності світла на емоційний стан учня. Стрес через технічні збої та розвиток «техно-резильєнтності» (стійкості до технічних проблем).</p> <p>9. Групова динаміка в онлайн-класі</p> <p>Особливості формування малих груп у сесійних залах (breakout rooms). Як підтримувати лідерство та співпрацю між учнями, які рідко бачаться в реальному житті.</p> <p>10. Психологічне розвантаження після онлайн-уроків</p> <p>Техніки «цифрового детоксу» та гігієна зору після тривалого перебування перед монітором. Важливість зміни сенсорного середовища для збереження ментального здоров'я.</p>			
---	--	--	--

<p>Тема 19. Психологія навчальної мотивації та бар'єри у навчанні</p> <p>1. Структура навчальної мотивації: від цікавості до смислу Розуміння мотивації як системи спонук. Класифікація мотивів: пізнавальні (інтерес до знань), соціальні (позиція в групі, схвалення) та професійно-ціннісні (зв'язок із майбутнім).</p> <p>2. Теорія самодетермінації Е. Десі та Р. Раяна Різниця між зовнішньою мотивацією (оцінки, страх покарання) та внутрішньою (задоволення від процесу). Психологічні умови розвитку внутрішньої мотивації: автономія, компетентність та зв'язок з іншими людьми.</p> <p>3. Піраміда потреб А. Маслоу в шкільних реаліях Чому дефіцитарні потреби (безпека, ситість, прийняття) мають бути задоволені першими. Психологічний аналіз ситуацій, коли тривога або самотність блокують здатність до пізнання.</p> <p>4. Вплив установки на успіх та уникнення невдач Психологія досягнення: чому одні учні обирають складні завдання, а інші — занадто легкі. Як вчителю змістити фокус дитини з «отримання високого балу» на «оволодіння майстерністю».</p> <p>5. Феномен вивченої безпорадності та його подолання Механізм формування переконання «я ні на що не здатний» після серії невдач. Стратегії вчителя щодо повернення учневі віри у власну ефективність (Self-efficacy).</p> <p>6. Когнітивні та емоційні бар'єри у навчанні Класифікація бар'єрів: смислові (навіщо мені це?), психологічні (страх вчителя або помилки), технічні (нерозуміння базових термінів). Методи їх діагностики та нейтралізації.</p> <p>7. «Установка на ріст» (Growth Mindset) Керл Двек Психологічна різниця між вірою в «природний талант» та вірою в «зусилля». Як правильна похвала вчителя (за процес, а не за інтелект) формує стійкість перед труднощами.</p> <p>8. Роль емоцій у засвоєнні матеріалу Психологія інтересу як «інтелектуальної емоції». Вплив помірного емоційного збудження на пам'ять. Чому нудьга є головним ворогом навчання.</p> <p>9. Вікова динаміка мотивації: від гри до професії Трансформація мотивів від молодшого школяра (бажання бути «хорошим») до підлітка (соціальний престиж і спілкування) та старшокласника (прагматизм та самовизначення).</p> <p>10. Створення ситуації успіху як методичний інструмент Психологічне підкріплення позитивних результатів. Як</p>	2	4
---	---	---

<p>дозування складності завдання допомагає утримувати учня в «зоні найближчого розвитку» за Л. Виготським.</p>			
<p>Тема 20. Навчальна рефлексія</p> <p>1. Рефлексія як психологічний механізм навчання Поняття рефлексії в психології: здатність людини звертати увагу на власні думки, почуття та дії. Відмінність між «автоматичним» виконанням завдань та усвідомленим учінням.</p> <p>2. Структура та види рефлексії в освітньому процесі Класифікація за змістом: інтелектуальна (що я дізнався?), сенсорна (як я відчуваюся?), процесуальна (як я це робив?) та соціальна (як ми взаємодіяли?).</p> <p>3. Метапізнання: розвиток навичок «мислення про мислення» Психологія метакогнітивних стратегій. Як навчити учня моніторити власний прогрес, розпізнавати моменти нерозуміння та самостійно обирати способи виправлення помилок.</p> <p>4. Фази рефлексивного циклу (за Д. Колбом) Психологічний аналіз переходу від конкретного досвіду до спостереження, формування абстрактних концепцій та активного експериментування. Роль рефлексії як «містка» між теорією та практикою.</p> <p>5. Психологічна роль помилки у рефлексивному навчанні Трансформація ставлення до помилки: від ознаки «неуспішності» до цінного ресурсу для аналізу. Як рефлексія допомагає подолати страх перед критикою.</p> <p>6. Техніки індивідуальної рефлексії на різних етапах уроку Використання методик «L-W-N» (Знаю — Хочу знати — Вивчив), рефлексивних щоденників, чек-листів самоперевірки та «хвилин тиші» для внутрішнього</p>		2	4

<p>діалогу.</p> <p>7. Групова рефлексія та зворотний зв'язок Психологія колективного обговорення результатів. Як навчити учнів давати конструктивний зворотний зв'язок один одному, уникаючи конфліктів та знецінення.</p> <p>8. Роль вчителя як дзеркала: фасилітація рефлексії Психологічні прийоми «вигягування» думок: мистецтво ставити відкриті запитання, які стимулюють аналіз («Як ти прийшов до цього рішення?», «Що було найскладнішим?»).</p> <p>9. Вікові особливості розвитку рефлексивних здібностей Еволюція рефлексії: від здатності оцінити свій настрій у молодшому шкільному віці до глибокого самоаналізу цінностей та стратегій поведінки у старших підлітків.</p> <p>10. Професійна рефлексія вчителя Психологія самоаналізу педагога після уроку. Як рефлексія власного стану та дій допомагає уникати професійного вигорання та постійно вдосконалювати майстерність.</p>			
<p>Тема 21. Психологія оцінювання та шкільна тривожність</p> <p>1. Психологічні функції оцінки</p> <p>Аналіз ролі оцінки поза межами статистики: орієнтувальна (де я знаходжуся?), стимулювальна (куди мені йти?) та виховна (формування ставлення до праці). Ризики перетворення оцінки на інструмент влади або покарання.</p> <p>2. Психологія формувального оцінювання</p> <p>Перехід від оцінювання результату до оцінювання процесу. Як зворотний зв'язок без виставлення балів сприяє безпечному експериментуванню та глибшому засвоєнню матеріалу.</p> <p>3. Природа та види шкільної тривожності</p> <p>Диференціація понять: загальна шкільна тривожність, страх ситуації перевірки знань та страх невідповідності очікуванням дорослих. Психологічні симптоми тривожності в класі.</p> <p>4. Закон Єркаса-Додсона в контексті оцінювання</p> <p>Психологічний взаємозв'язок між рівнем стресу (мотивації) та ефективністю діяльності. Чому надмірний страх перед оцінкою паралізує когнітивні процеси та веде до погіршення результатів.</p>		2	4

<p>5. Вплив оцінки на Я-концепцію учня</p> <p>Як шкільні бали трансформуються у внутрішнє переконання «я розумний» чи «я невдаха». Психологічні наслідки порівняння дітей між собою та важливість оцінювання учня відносно його власного вчорашнього результату.</p> <p>6. Екзаменаційний стрес та методи його подолання</p> <p>Психологічна підготовка до контрольних робіт та іспитів (НМТ/ЗНО). Техніки стабілізації стану в момент «когнітивного ступору». Роль вчителя у зниженні емоційного напруження в класі.</p> <p>7. Феномен «оцінної залежності»</p> <p>Психологічний аналіз перфекціонізму та «синдрому відмінника». Чому гонитва за високим балом може призвести до втрати пізнавального інтересу та емоційного виснаження.</p> <p>8. Етика та психологія оголошення результатів</p> <p>Як повідомляти про низькі бали, не руйнуючи гідність учня. Психологічні переваги конфіденційного оцінювання та конструктивного коментаря замість «голового» балу.</p> <p>9. Взаємодія з батьками щодо оцінювання</p> <p>Психологічна робота з батьківськими амбіціями. Як пояснити батькам різницю між успішністю дитини в школі та її цінністю як особистості. Профілактика конфліктів на ґрунті оцінок.</p> <p>10. Розвиток навичок самооцінювання</p> <p>Психологія суб'єктності: як навчити учня об'єктивно оцінювати власну роботу за заздалегідь відомими критеріями. Перехід від зовнішнього контролю до внутрішньої саморегуляції.</p>			
--	--	--	--

<p>Тема 22. Базові емоційні потреби та розвиток емоційного інтелекту</p> <p>1. Концепція базових емоційних потреб (за Дж. Янгом) Психологічний аналіз фундаментальних потреб дитини: у безпечній прив'язаності, автономії, компетентності, свободі виражати почуття, спонтанності та грі, а також у розумних межах.</p> <p>2. Структура емоційного інтелекту (модель Д. Гоулмана) Вивчення п'яти компонентів EQ: самопізнання, саморегуляція, внутрішня мотивація, емпатія та соціальні навички. Чому EQ є кращим предиктором життєвого успіху, ніж IQ.</p> <p>3. Психологія ідентифікації емоцій Навичка розпізнавання власних почуттів та почуттів інших. Використання «Колеса емоцій» Р. Плутчика для розширення емоційного словника учнів. Відмінність між емоцією, почуттям та настроєм.</p> <p>4. Біологія емоцій: «емоційний мозок» / «раціональний мозок» Роль мигдалеподібного тіла (амигдали) у виникненні сильних реакцій. Феномен «емоційного захоплення» (Amygdala Hijack): чому ми не можемо мислити логічно, коли перебуваємо у стані сильного гніву чи страху.</p> <p>5. Емпатія як інструмент вчителя Види емпатії: когнітивна (розуміння), емоційна (співпереживання) та співчутлива дистрес-реакція. Як розвивати емпатію в класі через спільне читання, обговорення кіно та рольові ігри.</p> <p>6. Техніки емоційної саморегуляції в школі Психологічні методи керування інтенсивними емоціями. Робота з гнівом та розчаруванням. Навчання учнів стратегіям «паузи» перед реакцією на подразник.</p> <p>7. Емоційне контейнування: роль дорослого Здатність вчителя витримувати сильні емоції дитини, не руйнуючись і не відповідаючи агресією. Створення у класі «емоційного контейнера» — безпечного місця для вираження почуттів.</p> <p>8. Емоційна грамотність та «Я-повідомлення» Трансформація конфліктного спілкування за допомогою навички говорити про свої почуття замість звинувачення іншого. Формування культури прямого та екологічного вираження потреб.</p> <p>9. Вплив емоційного фону на когнітивні процеси Як позитивні емоції розширюють когнітивний фокус (теорія Б. Фредріксон), а тривала напруга звужує увагу та блокує творче мислення. Емоційний дизайн уроку.</p> <p>10. Соціальні навички та командний інтелект Психологія успішної взаємодії в групі. Розвиток здатності до співпраці, вирішення розбіжностей та</p>	2	4
--	---	---

<p>підтримки один одного. Емоційний інтелект як основа лідерства в підлітковому віці.</p>			
<p>Тема 23. Майндфулнес та практики саморегуляції для вчителів та учнів</p> <p>1. Наукове підґрунтя практик уважності (Mindfulness) Визначення майндфулнес як безоціночного спостереження за досвідом у поточному моменті. Огляд нейробиологічних досліджень: як регулярні практики збільшують щільність сірої речовини в префронтальній корі та знижують активність амігдали (центру страху).</p> <p>2. Увага як обмежений ресурс та навичка Психологія уваги в цифрову епоху. Різниця між «блукаючим розумом» (Default Mode Network) та станом фокусування. Тренування уваги як «м'яза», що безпосередньо впливає на академічну успішність.</p> <p>3. Базові техніки дихання для стабілізації стану Психологічний та фізіологічний механізм впливу дихання на парасимпатичну нервову систему. Практичне засвоєння вправ: «дихання по квадрату», «подовжений видих», «черевне дихання» для швидкого зняття стресу перед іспитом.</p> <p>4. Техніки «заземлення» при емоційних перевантаженнях Робота з сенсорними каналами сприйняття. Метод «5-4-3-2-1» (пошук об'єктів у просторі) як спосіб повернути дитину з тривожних думок у реальність. Використання тактильних відчуттів для стабілізації.</p> <p>5. Сканування тіла та розвиток пропріоцепції Психологічне значення зв'язку «розум-тіло». Навчання учнів розпізнавати м'язову напругу як сигнал стресу. Короткі практики релаксації для зняття затискачів у шиї, плечах та обличчі під час уроку.</p> <p>6. Майндфулнес у навчанні: «усвідомлене слухання» та</p>		2	4

<p>«усвідомлене читання» Як інтегрувати практики уважності безпосередньо в освітній процес. Методи фокусування на звуках, тексті або завданні без відволікання на внутрішні чи зовнішні подразники.</p> <p>7. Практики вдячності та їх вплив на резильєнтність Психологія позитивного перефокусування. Як щоденне визначення «трьох добрих речей» за день змінює нейронні контури, знижує рівень депресивності та зміцнює психологічну стійкість учнів та вчителя.</p> <p>8. Емоційна децентрація: «Я не є мої емоції» Навчання навичці спостерігати за своїми думками та почуттями, ніби за хмарами на небі. Психологічна техніка RAIN (Recognize, Allow, Investigate, Nurture) для роботи зі складними станами.</p> <p>9. Профілактика професійного вигорання вчителя через саморегуляцію Впровадження мікро-практик у робочий день педагога. Як знайти «паузу» між стимулом (поведінка учня) та реакцією (відповідь вчителя). Гігієна емоційного відновлення між уроками.</p> <p>10. Організація «хвилинок усвідомленості» в класі Методологія впровадження коротких (1–3 хв) практик на початку або в кінці уроку. Створення ритуалів, які допомагають класу синхронізуватися та налаштуватися на робочий лад.</p>			
<p>Тема 24. Перша психологічна допомога (ППД) та психологічні хвилинки</p> <p>1. Концепція та принципи першої психологічної допомоги (ППД) Визначення ППД як гуманної, підтримуючої допомоги людині, яка пережила стресову подію. Базові принципи ВООЗ: «Дивитися, Слухати, Зв’язувати». Чого не слід робити (етичні табу).</p> <p>2. Психологія гострого стресу та реакції організму Як розпізнати стани, що потребують негайного втручання: плач, істерика, ступор, панічна атака, тремтіння або агресія. Розуміння біологічного змісту цих реакцій як способів вивільнення енергії.</p> <p>3. Алгоритм стабілізації в укритті Специфіка роботи з групою учнів під час повітряної тривоги. Психологічні техніки зниження групового напруження. Роль вчителя як «емоційного якоря» (стабільний дорослий).</p> <p>4. Техніки «дихання та заземлення» в кризових станах Практичне засвоєння методів, що повертають контроль над тілом: «дихання в долоні», техніка «обійми</p>		2	4

<p>метелика», фокусування на твердій опорі під ногами.</p> <p>5. Комунікативні навички в ситуації стресу Як розмовляти з дитиною, яка перебуває в шоці. Психологія активного слухання без нав'язливих запитань. Правила валідації почуттів («Я бачу, що тобі страшно», «Я поруч»).</p> <p>6. Психологічні хвилинки: ресурсні вправи на уроці Методологія впровадження коротких ігор та вправ для швидкого відновлення ресурсу. Використання технік візуалізації («Безпечне місце») та м'язової релаксації для скидання напруги.</p> <p>7. Скринінг станів та перенаправлення (Referral) Коли допомоги вчителя недостатньо. Психологічні маркери того, що дитині потрібна допомога вузького спеціаліста (психолога, психіатра). Як коректно запропонувати таку допомогу батькам.</p> <p>8. Робота з панічною атакою в класі Алгоритм дій для вчителя: відведення в безпечне місце, встановлення зорового контакту, ритмічне дихання, повернення в реальність через органи чуття.</p> <p>9. Психологічні п'ятихвилинки для переключення уваги Комплекс вправ на уяву та гру слів, що допомагають вивести мозок із «циклу тривоги» та повернути його до когнітивної діяльності.</p> <p>10. Психологічна гігієна вчителя після надання допомоги Феномен втоми від співчуття. Як вчителю відновити власну емоційну рівновагу після того, як він допоміг учням. Техніки самопідтримки та важливість дебрифінгу (обговорення з колегами).</p>			
<p>Тема 25. Робота з дітьми ветеранів та дітьми, які втратили близьких</p> <p>1. Специфіка сімейної динаміки в родинх ветеранів Психологія «циклу розгортання»: очікування, тривога під час служби, етап адаптації після повернення. Як зміна ролей у родині та можливий ПТСР у батьків впливають на емоційний стан і поведінку учня.</p> <p>2. Вторинна травматизація та «травма свідка» Розуміння того, як дитина може переживати досвід батьків-військових через їхні розповіді, зміну поведінки або стан здоров'я. Психологічні маркери тривожності у дітей, чії близькі перебувають у зоні бойових дій.</p> <p>3. Психологія дитячого горя: віковий аспект Як діти різного віку сприймають смерть. Відсутність незворотності у дошкільнят, магічне мислення у молодших школярів та екзистенційна криза у підлітків. Стадії проживання втрати (за Дж. Ворденом та Е. Кюблер-Росс).</p>		2	4

<p>4. Створення «кола безпеки» в класі Методологія побудови середовища, де дитина відчуває підтримку без надмірної жаліливості чи стигматизації. Психологічне значення рутини та передбачуваності як факторів стабілізації для травмованої дитини.</p> <p>5. Комунікація про втрату: що і як говорити Психологічні правила розмови про смерть: чесність, відповідність віку, уникання двозначних метафор (наприклад, «він пішов у сон»). Як відповідати на складні запитання дитини та підтримувати її в моменти гострого суму.</p> <p>6. Робота з «тригерами» в освітньому просторі Ідентифікація тем, звуків або дат, що можуть викликати ретравматизацію. Як вчителю діяти, якщо навчальний матеріал (наприклад, на уроці історії чи літератури) став емоційно важким для дитини ветерана або дитини в жалобі.</p> <p>7. Психологія соціальної інтеграції та підтримки однолітків Як підготувати клас до повернення учня після втрати. Формування культури співчуття без порушення приватності. Запобігання конфліктам та відчуженню дитини, яка «стала іншою».</p> <p>8. Ресурсні практики для проживання емоцій Використання арт-терапевтичних технік (малювання, метафоричні карти) для безпечного вираження гніву, болю та суму. Створення «скриньки пам'яті» або інших ритуалів вшанування, які допомагають адаптуватися до втрати.</p> <p>9. Взаємодія з родиною: партнерство у горі Психологічні аспекти спілкування з матір'ю/батьком, які самі перебувають у кризі. Як узгодити вимоги до навчання з емоційним станом родини. Коли вчителю варто ініціювати звернення до кризового психолога.</p> <p>10. Екологія самопомоги вчителя (самопідтримка) Психологічні ризики «емоційного зараження» та втоми від співчуття. Як вчителю зберігати професійну позицію, працюючи з глибоким людським болем, та де шукати власні ресурси для відновлення.</p>			
--	--	--	--

<p>Тема 26. Конфлікт-менеджмент та шкільна медіація</p> <p>1. Психологічна природа та структура конфлікту Аналіз динаміки конфлікту: виникнення суперечності, інцидент, ескалація та кульмінація. Розмежування позицій («чого я вимагаю») та інтересів («чому мені це важливо») сторін.</p> <p>2. Типологія шкільних конфліктів Психологічні особливості конфліктів у різних площинах: «учень-учень» (боротьба за статус), «учень-вчитель» (порушення меж), «вчитель-батьки» (невиправдані очікування) та «вчитель-адміністрація».</p> <p>3. Стратегії поведінки в конфлікті (Сітка Томаса-Кілменна) Вивчення п'яти стратегій: суперництво, пристосування, уникнення, компроміс та співпраця. Психологічне обґрунтування того, коли кожна зі стратегій є доречною, а коли — деструктивною.</p> <p>4. Психологія гніву та методи деескалації Як працювати з сильними емоціями в момент конфлікту. Техніки «зниження градусу» напруги: активне слухання, пауза, перефразування. Чому не можна розв'язувати конфлікт на піку емоційного збудження.</p> <p>5. Поняття та принципи шкільної медіації Медіація як метод розв'язання спорів за допомогою нейтральної третьої сторони. Ключові принципи: добровільність, конфіденційність, нейтральність медіатора та самостійність сторін у прийнятті рішення.</p> <p>6. Етапи медіаційної зустрічі Покроковий алгоритм: вступне слово медіатора, розповіді сторін, пошук інтересів, генерація ідей для рішення та укладання угоди. Роль «вентиляції почуттів» на перших етапах.</p> <p>7. Шкільна служба порозуміння (ШСП) Організація моделі «рівний-рівному». Психологічна підготовка учнів-медіаторів: як підлітки можуть допомагати одноліткам миритися та чому це часто ефективніше за втручання дорослих.</p> <p>8. Відновні практики в освіті (Restorative Practices) Психологія відновного підходу: акцент не на покаранні винного, а на відновленні стосунків та виправленні заподіяної шкоди. Проведення «кіл примирення» у класі.</p> <p>9. Маніпуляції в педагогічному спілкуванні Розпізнавання психологічних маніпуляцій з боку учнів чи батьків. Техніки психологічного захисту та виходу з маніпулятивних трикутників (наприклад, трикутник Карпмана: Жертва — Рятувальник — Переслідувач).</p> <p>10. Профілактика конфліктів та розбудова довіри Створення групових правил (контрактів) на початку</p>	2	4
---	---	---

<p>навчального року. Психологія «випереджального» менеджменту: як помігати приховану напругу в класі до того, як вона переросте у відкрите зіткнення.</p>			
<p>Тема 27. Психологічні особливості роботи з обдарованими та невстигаючими учнями</p> <p>1. Психологічна природа обдарованості Сучасні концепції обдарованості (модель Дж. Рензулі: поєднання інтелекту вище середнього, креативності та наполегливості). Види обдарованості: академічна, соціальна (лідерська), художня, психомоторна.</p> <p>2. Феномен дисинхронії розвитку Психологічна проблема, коли інтелектуальний розвиток дитини значно випереджає її емоційну зрілість або фізичний розвиток. Як допомогти обдарованій дитині адаптуватися до потреб однолітків.</p> <p>3. Психологічні ризики обдарованості Аналіз специфічних труднощів: перфекціонізм, надмірна самокритичність, страх не виправдати очікувань («тягар таланту»), соціальна ізоляція та «синдром самозванця».</p> <p>4. Причини та види шкільної неспішності (невстигання) Класифікація причин за Ю. Бабанським: внутрішні (стан здоров'я, когнітивні особливості) та зовнішні (педагогічна занедбаність, несприятливий клімат у родині). Розмежування тимчасового відставання та хронічної неспішності.</p> <p>5. Психологія «прихованої» неспішності Чому здібні учні іноді демонструють низькі результати. Психологічні бар'єри: відсутність інтересу, протестна поведінка або захисна реакція на завищені вимоги.</p> <p>6. Стратегії навчання обдарованих: прискорення /збагачення Психологічне обґрунтування методів: горизонтальне</p>		2	4

<p>збагачення (поглиблення теми) та вертикальне прискорення (випередження програми). Роль індивідуальної освітньої траєкторії.</p> <p>7. Психолого-педагогічна підтримка невстигаючих учнів Методи подолання «когнітивної пасивності». Створення ситуацій успіху та поступове підвищення складності завдань. Роль позитивного підкріплення найменших досягнень.</p> <p>8. Креативність як універсальна здібність Психологія творчого мислення (дивергентне мислення за Дж. Гілфордом). Як підтримувати учнів-оригіналів, чий рішення не вкладаються в стандартні схеми, і не гасити їхню ініціативу.</p> <p>9. Соціалізація обдарованих та невстигаючих у групі Запобігання виникненню ролей «вискочки» або «аутсайдера». Використання технологій кооперативного навчання (наприклад, метод «Ажурна пилка»), де кожен учень є важливим для спільного результату.</p> <p>10. Психологічна робота з батьками «крайніх» груп учнів Консультації батьків обдарованих дітей (уникнення експлуатації таланту) та батьків невстигаючих учнів (подолання почуття провини, пошук сильних сторін дитини поза навчанням).</p>			
<p>Тема 28. Психологія учнівського колективу та лідерства</p> <p>1. Група та колектив: психологічна відмінність Поняття малої групи в психології. Стадії перетворення випадкового зібрання дітей на згуртований колектив: від номінальної групи до групи-корпорації та групи-колективу.</p> <p>2. Етапи розвитку групи за Б. Такменом Детальний аналіз фаз: Формування (знайомство), Штурмінг (конфлікти та боротьба за ролі), Нормування (встановлення правил), Виконання (ефективна робота) та Закриття. Роль вчителя на кожному етапі.</p> <p>3. Структура міжособистісних стосунків Формальна та неформальна структури класу. Феномен «соціальної ієрархії». Розуміння того, як розподіляються ролі: від «зірок» до «ізольованих» та «знехтуваних».</p> <p>4. Соціометрія як метод діагностики Методологія Дж. Морено для вивчення прихованих симпатій та антипатій у класі. Навчання студентів будувати соціограму та інтерпретувати індекс згуртованості групи.</p> <p>5. Психологія лідерства в підлітковому середовищі Різниця між лідером та керівником. Типи лідерів: інтелектуальний, емоційний («душа компанії»),</p>		2	4

<p>організатор, деструктивний лідер. Як вчителю взаємодіяти з неформальним лідером.</p> <p>6. Групова динаміка та конформізм Психологічні механізми впливу більшості на особистість (досліди С. Аша). Феномен «групового мислення» та методи підтримки індивідуальної думки учня в колективі.</p> <p>7. Психологічний клімат у класі Фактори, що впливають на «атмосферу» навчання: стиль спілкування вчителя, рівень взаємодопомоги, спільні цінності та традиції. Діагностика емоційного благополуччя групи.</p> <p>8. Тімбілдинг (командотворення) в освітньому процесі Психологічні ігри та вправи на згуртованість, довіру та спільне вирішення проблем. Значення спільної позакласної діяльності для зміцнення зв'язків.</p> <p>9. Профілактика групової агресії та ізоляції Психологічні механізми виникнення «цапа відбувайла» у групі. Як вчасно помітити ознаки відчуження дитини та алгоритм дій вчителя щодо інтеграції «непопулярних» учнів.</p> <p>10. Учнівське самоврядування як простір розвитку Психологічне значення делегування відповідальності учням. Формування навичок громадянської активності, відповідальності та лідерського потенціалу через органи самоврядування.</p> <p>11. Психологічні аспекти управління групою під час екскурсій та походів.</p>			
<p>Тема 29. Професійна орієнтація та життєве самовизначення підлітків</p> <p>1. Психологічна готовність до професійного самовизначення Поняття професійного самовизначення як тривалого процесу формування ставлення до професійної діяльності. Складові готовності: автономність, інформованість, вміння планувати та приймати рішення.</p> <p>2. Психологічна формула вибору професії «Хочу — Можу — Треба» Аналіз трьох компонентів: «Хочу» (інтереси та схильності), «Можу» (здібності, стан здоров'я, психологічні риси), «Треба» (запити ринку праці). Психологічний конфлікт при невідповідності цих секторів.</p> <p>3. Типологія особистості та вибір середовища (за Дж. Голландом) Вивчення шести професійних типів: реалістичний, інтелектуальний, артистичний, соціальний, підприємницький та конвенційний. Як відповідність</p>		2	4

<p>типу особистості професійному середовищу впливає на задоволеність роботою.</p> <p>4. Вікова динаміка професійних намірів Етапи професійного розвитку: від дитячих фантазій через підліткову апробацію до реалістичного вибору в юнацькому віці. Криза вибору у 9-му та 11-му класах.</p> <p>5. Роль батьків та соціального оточення у виборі майбутнього Психологічний аналіз впливу сімейних династій та батьківських очікувань. Як вчителю допомогти підлітку відокремити власні бажання від нав'язаних сценаріїв (сепарація та самоідентичність).</p> <p>6. Професійна ідентичність та стани її формування (за Дж. Марсія) Аналіз станів ідентичності: дифузія (невизначеність), передчасний вибір (під впливом інших), мораторій (активний пошук) та досягнута ідентичність.</p> <p>7. Soft Skills та Hard Skills у психології успіху Чому в сучасному світі психологічні навички (комунікація, креативність, критичне мислення) стають важливішими за вузькоспеціальні знання. Підготовка учнів до Lifelong learning (навчання протягом життя).</p> <p>8. Психологічні бар'єри при виборі професії Аналіз страхів: страх помилки, страх перед ЗНО/НМТ, низька самооцінка, гендерні та соціальні стереотипи щодо професій. Техніки подолання когнітивних упереджень.</p> <p>9. Психологія професійної проби Значення волонтерства, стажування та гурткової роботи для перевірки «образу професії» реальністю. Як через діяльність підліток пізнає власні межі та можливості.</p> <p>10. Життєве проєктування та цілепокладання Методологія побудови «Карти майбутнього». Навчання підлітків навичкам стратегічного планування, постановки цілей за SMART та формування психологічної стійкості до змін на кар'єрному шляху.</p>			
--	--	--	--

<p>Тема 30. Психологія партнерства з батьками</p> <p>1. Психологія сучасної сім'ї та її освітні запити Трансформація інституту сім'ї: від патріархальної до партнерської моделі. Типологія батьківських очікувань та психологічні причини конфліктів між «школою знань» та «родиною цінностей».</p> <p>2. Стили сімейного виховання та їх вплив на учня Аналіз моделей за Д. Баумрінд: авторитетний (демократичний), авторитарний, ліберальний та індиферентний стилі. Як домашня атмосфера проєктується на поведінку та успішність дитини в класі.</p> <p>3. Психологія спілкування вчителя з батьками Побудова довіри з першої зустрічі. Принцип «сендвіча» у наданні зворотного зв'язку (позитив — конструктивна критика — позитив). Як уникати менторського тону та звинувачень.</p> <p>4. Робота з «важкими» батьками Психологічні типи батьків: агресивні, тривожні, байдужі, гіперопікувальні. Техніки емоційної відстороненості та переведення розмови з емоційного рівня на функціональний.</p> <p>5. Трансформація батьківських зборів Перехід від «публічного засудження» до просвітницьких тренінгів та групових дискусій. Використання інтерактивних методів для залучення батьків до життя класу.</p> <p>6. Консультування батьків щодо вікових криз Роль вчителя як психологічного просвітителя. Як допомогти батькам пережити кризу підліткового віку дитини, сепарацію та зміни у мотивації.</p> <p>7. Межі відповідальності: вчитель / батьки Психологічне розмежування сфер впливу. Як делікатно вказати батькам на їхні помилки у вихованні, не викликаючи захисної реакції та агресії.</p> <p>8. Етика цифрової взаємодії з батьками Психологія батьківських чатів у месенджерах: профілактика конфліктів, встановлення часових меж та правил спілкування. Боротьба з дезінформацією та груповим тиском.</p> <p>9. Спільна проєктна діяльність як інструмент зближення Психологічний ефект залучення батьків до освітніх проєктів, волонтерства та шкільних свят. Формування почуття приналежності до єдиної спільноти (school community).</p> <p>10. Позитивне партнерство: стратегія Win-Win Створення спільного плану розвитку дитини. Як зробити батьків своїми союзниками у вирішенні проблем дисципліни та навчальної успішності через єдині вимоги та підтримку.</p>	2	4
---	---	---

6. Система оцінювання навчальної дисципліни	
Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Практичне заняття (усна відповідь або групова робота)	30
Самостійна робота (Тестування на дистанційній платформі d-learn)	18
КСР (контроль самостійної роботи)	2
Екзамен	50
Максимальна кількість балів	100
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Проводиться згідно з Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника.</p> <p>Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни (максимальна кількість – 100 балів) розраховується як сума оцінок за складання змістових модулів (максимальна кількість – 50 балів) та екзаменаційної оцінки (максимальна кількість – 50 балів).</p> <p>Підсумкова оцінка з дисципліни у стобальній шкалі переводиться у національну шкалу та шкалу ECTS:</p> <p>1 – 25 - незадовільно (з обов'язковим повторним курсом), 26 – 49 балів – незадовільно (з можливістю повторного складання); 50 – 69 – задовільно, 70 – 89 – добре, 90 – 100 балів – відмінно.</p> <p>Розподіл балів за видами робіт (максимальна кількість - 100 балів:</p> <ul style="list-style-type: none"> • усна відповідь або групова робота - максимально можна отримати 30 б. • Тестування - 18 балів за шість тестів • Контрольна робота - 2 бали <p>— іспит – 50 балів</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Здобувач не допускається до складання екзамену, якщо впродовж семестру за змістові модулі сумарно він набрав менше ніж 25 балів. У цьому до

	<p>підсумкового випадку йому у відомості робиться запис “не допущений” і виставляється набрана кількість балів.</p> <p>. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, здають презентації та завершують тестування з навчальної дисципліни не пізніше ніж за два тижні до початку заліково-екзаменаційної сесії. У випадку одержання незадовільної оцінки за проходження тестування з дисципліни, здобувач вважається не допущеним до складання заліково-екзаменаційної сесії. При неявці здобувача у зазначений термін без поважних причин кількість балів з модуля дорівнює "0" (нуль).</p>
<p>Практичні заняття</p>	<p>У межах запланованих практичних занять є обов’язковими усні відповіді та групова робота, які оцінюються як «незадовільно», «задовільно», «добре», «відмінно в 100-бальній системі.</p> <p>Обов’язковим є письмове виконання шістьох тестів на дистанційній платформі. Результат оцінюється як «незадовільно», «задовільно», «добре», «відмінно» в 100 бальній системі.</p> <p>В оцінюванні усних чи письмових відповідей та тестових завдань враховується:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ повнота та глибина розкриття змісту питання, відповідність відповіді поставленому завданню; ▪ правильність і наукова обґрунтованість викладеного матеріалу, коректне використання психологічної термінології; ▪ логічність, послідовність та структурованість відповіді; ▪ уміння аналізувати, порівнювати та узагальнювати теоретичний матеріал, робити аргументовані висновки; ▪ здатність застосовувати теоретичні знання до аналізу практичних ситуацій; ▪ самостійність мислення, відсутність механічного відтворення матеріалу; ▪ чіткість і грамотність мовлення, дотримання норм наукового стилю; ▪ правильність виконання тестових завдань,

	<p>кількість правильних відповідей та відсутність грубих помилок.</p> <p>Оцінка «відмінно» (90 – 100 балів) виставляється студенту, відповідь якого є повною, логічною та науково обґрунтованою. Студент:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ глибоко розкриває зміст питання, демонструє системні знання; ▪ коректно використовує психологічну термінологію; ▪ уміє аналізувати, порівнювати, узагальнювати матеріал; ▪ аргументовано формулює власні висновки; ▪ застосовує теоретичні знання до аналізу практичних ситуацій; ▪ тестові завдання виконує без помилок або з поодинокими неточностями. <p>Оцінка «добре» (70 – 89 балів) виставляється студенту, відповідь якого є загалом правильною та змістовною, але з незначними неточностями. Студент:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ правильно розкриває основний зміст питання; ▪ використовує терміни переважно коректно; ▪ демонструє розуміння матеріалу, але аналіз не завжди глибокий; ▪ робить висновки, що потребують уточнення; ▪ допускає незначні помилки у тестових завданнях. <p>Оцінка «задовільно» (50 – 69 балів) виставляється студенту, відповідь якого є фрагментарною та поверховою. Студент:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ частково розкриває зміст питання; ▪ відтворює матеріал без глибокого розуміння; ▪ допускає помилки у використанні термінології; ▪ має труднощі з аналізом та практичним застосуванням знань;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ виконує тестові завдання з помітною кількістю помилок. <p>Оцінка «незадовільно» (1 – 49 балів) виставляється студенту, відповідь якого не відповідає вимогам.</p> <p>Студент:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ не розкриває суті питання або допускає суттєві помилки; ▪ не володіє базовими поняттями дисципліни; ▪ не може логічно викласти матеріал; ▪ не справляється з тестовими завданнями.
КСР	<p>Обов'язковим є контроль самостійної роботи у вигляді написання однієї письмової контрольної роботи. Результат оцінюється як «незадовільно», «задовільно», «добре», «відмінно» в 100-бальній системі.</p>
Мультимедійні презентації	<p>В оцінюванні мультимедійних презентацій встановлюються такі вимоги: бали 13 – 15 – «відмінно»; 8 – 12 – «добре»; 4 – 7 – «задовільно», 0 – 3 – «незадовільно». Результат оцінюється як «незадовільно» (1-49 балів), «задовільно» (50 – 69 балів), «добре» (70 – 89 балів), «відмінно» (90 – 100 балів) в 100 бальній системі.</p> <p>Критерії оцінювання мультимедійних презентацій (максимальний бал – 15):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ структура (кількість слайдів відповідає змісту і тривалості виступу; наявність титульного слайду і слайда з висновками) – 2 бали; ▪ наочність (ілюстрації доброї якості, з чітким зображенням, текст легко читається; застосовуються засоби наочної інформації (схеми, рисунки, діаграми тощо) – 2 бали; ▪ дизайн та налаштування (оформлення слайдів відповідає темі; для всіх слайдів презентації застосовується ідентичний шаблон оформлення; текст сформатовано за шириною) – 1 бал; <p>зміст (презентація добре структурована і відображає основні етапи дослідження (проблема, мета, гіпотеза, хід роботи, висновки, ресурси); містить повну, зрозумілу інформацію по темі роботи; орфографічна та пунктуаційна грамотність – 3 бали;</p> <p>вимоги до виступу (виокремлено та</p>

	<p>сформульовано головні ідеї, на яких базується презентація; немає дублювання тексту на слайдах та у виступі; доповідач вільно володіє матеріалом, чітко і зрозуміло висловлюється; впевнено і коректно відповідає на запитання та зауваження аудиторії; не виходить за межі встановленого регламенту – 4 бали;</p> <p>стиль презентації (збалансоване використання і тексту, і зображення для передачі думок; емоційний контакт з аудиторією; креативність доповідача – 1 бал;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ реакція аудиторії (відповідає моделі споживацької поведінки AIDA (Attention, Interest, Desire and Action); візуальні ефекти для розміщення тексту та ілюстрацій не перешкоджають сприйняттю змісту; вдало аргументовані ідеї підтримують цікавість аудиторії – 2 бали.
Групова робота	<p>Оцінювання групової роботи на занятті (100 балів) здійснюється за такими критеріями:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Активність і участь у роботі групи – регулярна участь у дискусіях та вправах (20 балів). • Якість виконання групових завдань – досягнення цілей завдання, логічність і структурованість результатів (20 балів). • Комунікативні навички – ефективна взаємодія з членами групи, повага до думки інших (20 балів). • Рефлексія та аналіз роботи групи – здатність аналізувати процес роботи та формулювати висновки (20 балів). • Індивідуальний внесок – особиста активність, відповідальність і роль у досягненні результату групи (20 балів). <p>Результат оцінюється як «незадовільно» (1-49 балів), «задовільно» (50 – 69 балів), «добре» (70 – 89 балів), «відмінно» (90 – 100 балів) в 100 бальній системі.</p>
Підсумковий контроль	<p>Термін підсумкового семестрового контролю має збігатися з основним графіком навчального процесу на даному курсі. Результати екзамену оцінюються у балах (максимальна кількість – 50) та включаються у підсумкову оцінку з навчальної дисципліни.</p>

7. Політика навчальної дисципліни

Курс побудований на принципах активного навчання та суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Студентам рекомендується активна комунікація з викладачем: реагування на викладений матеріал, формування проблемних запитань, виокремлення незрозумілих аспектів змісту та надання зворотного зв'язку.

У процесі викладання використовуються такі методи:

- Лекції з мультимедійним супроводом – для системного викладу теоретичних основ психології освіти, демонстрації моделей психолого-педагогічного супроводу, принципів та технологій професійної діяльності педагога в інклюзивному та цифровому середовищі.
- Бесіди та дискусії – для аналізу проблемних, суперечливих або неоднозначних питань (наприклад, етика оцінювання, межі втручання вчителя в конфлікт), розвитку критичного мислення та вміння аргументовано обґрунтовувати професійні рішення.
- Групова робота (дискусії, рольові ігри, колективне обговорення) – для відпрацювання практичних навичок взаємодії з учнями та їхніми батьками, моделювання психологічних ситуацій у класі (наприклад, надання першої психологічної допомоги) і розвитку комунікативних компетентностей.
- Складання таблиць, структурно-логічних схем та ментальних карт – для систематизації теоретичного матеріалу (порівняння теорій поколінь, вікових криз), структурування методів мотивації, а також формування логіки власних професійних висновків щодо освітніх стратегій.
- Аналіз кейсів, відеоматеріалів, кіно та мультиплікаційних фрагментів – для уявлення специфіки взаємодії вчителя з різними типами учнів, розбору реальних ситуацій булінгу чи конфліктів та формування навичок оцінювання ефективності психологічних втручань.

Провідною формою навчання на курсі є лекція. Вона забезпечує системне викладення теоретичного матеріалу, ознайомлення студентів із сучасними підходами до навчання та принципами діяльності сучасного вчителя.

Особливості логіки викладання:

- Методи: Поєднання лекцій з активними методами (дискусії, кейс-стаді, рольові ігри) сприяє розвитку аналітичного та творчого мислення.
- Логіка пізнання: Використовуються аналітичний, індуктивний та дедуктивний методи.
- Самостійність: Застосовується проблемний виклад, а також частково пошуковий та продуктивно-творчий методи. Це стимулює критичний аналіз практичних ситуацій і творчий підхід до розбудови освітнього простору.

Навчальний процес передбачає:

1. Проведення лекційних та практичних занять.
2. Самостійне опрацювання наукової літератури, нормативно-правових документів (щодо інклюзії, прав дитини та стандартів НУШ).
3. Підготовку тематичних доповідей та групову роботу над виконанням практичних кейсів.
4. Проведення тренінгових вправ (техніки заземлення, медіації, комунікативні

ігри).

5. Виконання тестів та рефлексивних щоденників.

Структура практичного заняття включає: питання для обговорення, практичні завдання для групової роботи, заключну рефлексію та рекомендації щодо подальшого опрацювання літератури.

Письмові роботи. Письмові завдання виконуються у формі тестів (6 тестів на платформі d-learn). Виконують здобувачі освіти, які навчаються за загальним графіком, відповідно до Порядку організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника <https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/poriadok-orhanizatsii-taprovedennia-otsiniuvannia-uspishnosti-zdobuvachiv-vyshchoi-osvity.pdf>, «Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника»

<https://efund.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/172/2023/09/polozhennia-pro-orhanizatsiiuosvitnoho-protsesu-ta-rozrobku-osnovnykh-dokumentiv-z-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu.pdf>, та індивідуальним графіком, відповідно до «Положення про порядок навчання здобувачів вищої освіти за індивідуальним графіком у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника».

Академічна доброчесність. У [«Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника»](#) встановлено морально-етичні принципи та правила поведінки для всіх учасників навчально-освітнього процесу. За цим документом представники університетської громади повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності та у всій своїй навчальній і викладацькій діяльності зобов'язані діяти порядно і доброчесно. За дотриманням членами університетської спільноти морально-етичних та правових норм цього Кодексу відповідає Комісія з питань етики та академічної доброчесності при університеті, яка відстежує і регламентує поведінку здобувачів освіти в навчальному процесі.

Відвідування занять урегульовано «Положенням про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника».

Неформальна освіта. Порядок здобуття неформальної освіти та визнання її результатів регламентує «Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Рекомендовані освітні платформи: Coursera, Prometheus, Udemy, EdEra, Освіторія.

Індивідуальний графік навчання становить форму організації навчання здобувача вищої освіти, при якій дисципліна вивчається ним самостійно, у тому числі з використанням технологій і засобів дистанційного навчання, зокрема обов'язковими є тестування (6 тестів на платформі d-learn).

Додаткові бали присуджуються: за участь у науково-дослідній роботі (участь у конференції, підготовка публікацій і виступів – максимально 10 балів) та неформальній освіті (потрібно надіслати викладачу на електронну пошту сертифікат про проходження рекомендованого онлайн-курсу на Prometheus, EdEra чи Освіторія –

максимально 10 балів).

Ресурсне забезпечення

Мультимедіа, комп'ютери, використання цифрових систем управління навчанням – D-learn; використання онлайн навчального контенту – Google Meet, Cisco Webex Meetings, Zoom, Microsoft Teams, YouTube та сучасного інструменту для створення цифрового навчального контенту Microsoft PowerPoint

8. Рекомендована література

1. Воевутко Н.Ю. До визначення поняття «недискримінаційний підхід в освіті». URL: https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1106/1/do_vyznachennia.pdf
2. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. К., 2014. 65 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a9fb5af5-76c1-460b-8319-0fded7ee8afe/content>
3. Пометун О., Гупан Н. Таксономія Б. Блума і розвиток критичного мислення школярів на уроках історії. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/407/340>
4. Бажміна Е. Постановка цілей занять навчального курсу за таксономією Б. Блума у закладах вищої освіти. URL: https://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2020_2/6.pdf
5. Буянов П. Г. Використання моделі Колба у професійній освіті дорослих. URL: https://us.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2017/05/tezy_chast2.pdf#page=27
6. Стрількова Т. Мотивація студентів до здобуття технічної та фізико-математичної освіти. URL: <http://newcollegium.nure.ua/article/view/231057/229992>
7. Бондаренко Н., Косянчук С. Український метавсесвіт освіти XXI століття: цінності – уміння – знання. URL: https://lib.iitta.gov.ua/732315/1/BN%20and%20KS%20Opole%202022_11.pdf

8. Вікторенко І., Горобець Л. Нові професійні ролі та функції сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи. URL: <http://profped.ddpu.edu.ua/article/view/197377/197523>
9. Бажміна Е. А. Формувальне оцінювання: цілі, умови, принципи та структура. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4048/4297>
10. Фідкевич О., Бакуліна Н. Формувальне оцінювання як інструмент підвищення якості навчання. URL: https://lib.iitta.gov.ua/719116/1/Form_ocin_OF_NB_poch_sh2020.pdf
11. Ткачук І., Луценко Ю. Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу в закладах професійної освіти. URL: <https://psychologdcpp.in.ua/wp-content/uploads/2020/06/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-15.pdf>
12. Варивода К. Нейрогімнастика як ефективний метод покращення когнітивних функцій школярів: аналітичний огляд. URL: <https://ses.journal.in.ua/index.php/ses/article/view/61/48>
13. Черненко Г. В. Гігієнічні показники навчально-виховного процесу в закладах загальної середньої освіти під час дистанційного навчання.
14. Дистанційне навчання: психологічні засади : монографія / [М.Л. Смульсон, Ю.І. Машбиць, М.І. Жалдак та ін.] ; за ред. М.Л. Смульсон. Кіровоград :Імекс-ЛТД, 2012. 240 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3148/distan%20education?sequence=1>

Викладач Назарук Наталія Володимирівна,
кандидатка психологічних наук, доцентка кафедри психології розвитку